

A HORTOBÁGYI MÚZEUM KIADVÁNYAI

SZERKESZTI SÖREGI JÁNOS DR. MÚZEUMIGAZGATÓ.

1. SZ.

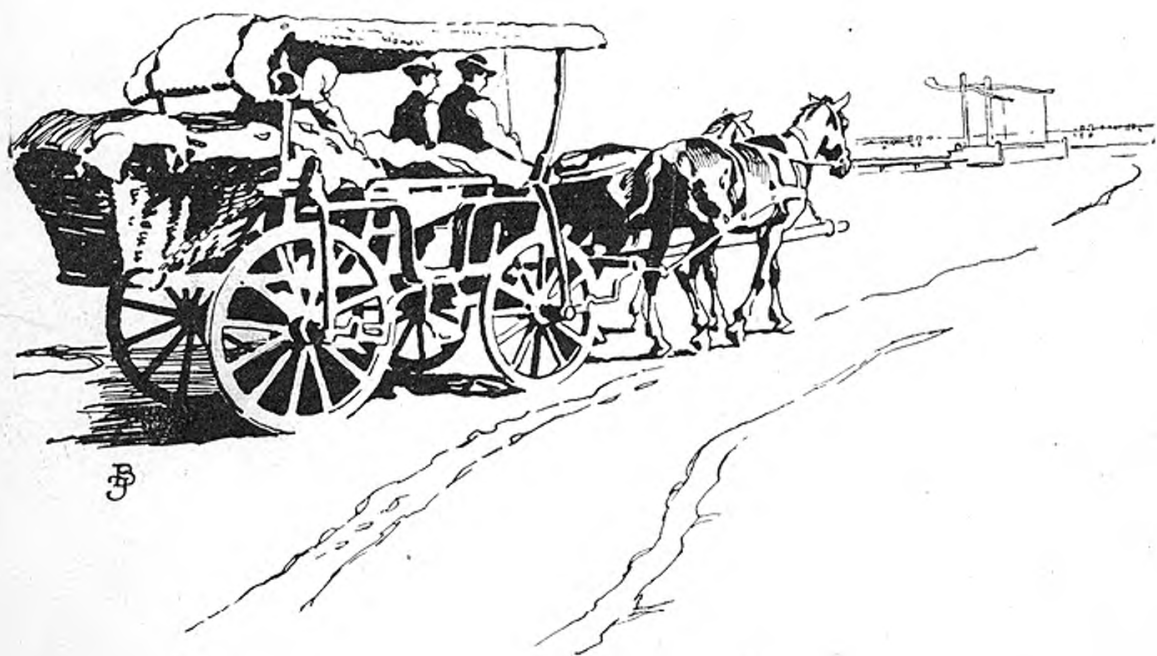
VEZETŐ

A HORTOBÁGYI MÚZEUMBAN.

A MÚZEUM TÖRTÉNETE.

5 KÉPPEL

Írta: SÖREGI JÁNOS.

VÁROSINYOMDA, DEBRECEN. 1940.

Megjelent

a legrészletesebb és legnagyobb magyar múzeumi

VEZETŐ,

mely a debreceni Déri Múzeum teljes anyagát 363 oldalon, 155 képpel és 4 műlappal ismerteti. —

A rendkívüli tanulságos könyv Debrecen multjának és művelődéstörténetének valóságos kis lexikona. —

Ára könyvkereskedésekben és a múzeumi jegypénztárnál

2 pengő!

A HORTOBÁGYI MÚZEUM KIADVÁNYAI

SZERKESZTI SÖREGI JÁNOS DR. MÚZEUMIGAZGATÓ.

1. SZ.

VEZETŐ

A HORTOBÁGYI MÚZEUMBAN.

A MÚZEUM TÖRTÉNETE.

5 KÉPPEL

IRTA:

SÖREGI JÁNOS.

— < . . . > —
MITTEILUNGEN DES HORTOBAGYER MUSEUMS
SCHRIFTFLEITER DR. J. SÖREGI

NO 1.

FÜHRER DURCH DAS HORTOBAGYER
MUSEUM

(DIE GESCHICHTE DES MUSEUMS)
MIT 5 ABBILDUNGEN

VON MUSEUMSDIREKTOR DR. J. SÖREGI

VÁROSI NYOMDA, DEBRECEN. 1939.

A SZERKESZTŐ ELŐSZAVA

Hivatali elődöm, boldogemlékezetű tudós Ecsedi István a legjobb ismerője és a szó szoros értelmében rajongója volt a Hortobágy-pusztának. Mind a végtelen síkság természeti szépségei, mind becsületes, derék nyájörzői igen mélyre szállottak szíve-lelke szeretetében, tiszteletében. Szinte nem is a városiakra, mint inkább a napsugár hazájában, a délibábos pusztán élő pásztorságra gondolt, annak megbecsülése forgott eszében, mikor 1934-ben a város előjáróinak megértésével lerakta alapját a Hortobágyi Múzeumnak.

Ez a kis nyilvános gyűjtemény azonban évek során úgy fejlődött tovább, hogy a pásztor, ki ajtaján belép, önmaga megbecsülését ne csak az általa készített és használt készségekből és a róla szóló ábrázolásokban, könyvekben lássa, hanem abban is, hogy itt is vele vannak a nemes jószágokon felül még a körülötte mozgó-zsongó madárvilág is, a közelében illatozó és tarkálló füvek és virágok is. Mert hiszen természetes: ha az Isten domború ege alatt együtt állják az időt jóban-rosszban, legyenek egymás mellett a múzeumban is.

Valóban mindaz, ami csak van és történik attól az üveggyöngyszemtől kezdve, mely a kemény sziklén, a pusztai népvándorláskori sírjában porlad, felfelé egészen a legtávolabbi csillagig, mely holdtalan éjjeleken hihetetlen magasságban, az ég tetején sziporkázik: az mind-mind a nyájörző ember világa, az övé, az ő tudománya, vallása, egész élete...! Szinte kimeríthetetlen tárgyköre ez a világ az alkotó emberi elmének, művésznének, tudósának...! Nem három kis szoba, egy hatalmas palota kellene az alföldi magyar puszták igazi és teljes múzeumának megalkotásához! Gyönyörű ősi zamatú világ, ősmagyar élet az, ami ott utolsó foszlányaiban lengedez még a pusztai szélben... Szinte érzem, eljön az az idő, amikor hatalmas csarnokokban fogják rekonstruálni és elővarázsolni a már eltűnt Hortobágy egy-egy tájrészletét, a rajta élő pásztorokkal, nyájakkal, madarakkal, növényekkel és fényjelenségekkel együtt...!

A BORÍTEKOT DISZÍTÓ KÉP
BENYOVSZKY ISTVÁN FESTŐMŰVESZ RAJZA.

EZ A FÜZET 300 PELDÁNYBAN JELENT MEG.

De képzelődésünk akármerre száll is, akármit gondol is, az bizonyos, hogy a jelen állapot megőrkítése írásban, képből, tárgyban és minden formában kötelességünk! A többit meghozza az idő! Jól érezte ezt Ecsedi István is úttörő dolgozatai írása és tárgyi gyűjtései idején. És jól tudjuk mi is, hogy nem elég a múzeum, mely egy helyben rostokolva várja látogatóit. A szellemi termékek ezreit kell szétküldeni mindenfelé, mert a sok parányi felkeltett érdeklődés egyesült vágyaiból születnek a nagy alkotások! Ezért mi a boldogabb magyar jövőre gondolva, mint elvetett magvakat indítjuk el e kiadványsorozat apró füzeteit. Had' szökjének majd elő a tavaszi fényben színesen és tisztán, hogy hazánk minden rendű és rangú fiatal minél jobban és minél nagyobb számban ismerjék meg és szeressék meg a nagy magyar pusztát! Azt akarjuk, hogy e szerény füzetek révén is velünk együtt minden magyar ember rajongója legyen az Alföldnek, a mi életünk és fennmaradásunk egyetlen terének. Ha pedig ezzel valamikor dicsekedni lehetne, akkor jó Ecsedi Istvánnal a nagy alkotók mellett mi sem fáradtunk hiába és hisszük, hogy az Isten meleg tenyeréről sohasem fogunk lehullani...!

Ez az első füzet a Hortobágyi Múzeum keletkezésének történetét mondja el és a közelesen átalakuló jelenlegi berendezést kívánja megőrkíteni. Ez első számot rövidesen követi H a n k ó B é l a egyetemi tanár dolgozata az ősi magyar kutyákról és N a g y J e n ő kollégiumi tanár tanulmánya a hortobágyi sziki pacstírtáról. A kiváló szerzők önzetlen fáradozásáért e helyen is hálás köszönetet mondok. Ugyasintén köszönetemmel illetem B e n y o v s z k y I s t v á n festőművészt, aki a boríték díszítésére szép rajzát engedte át. A pusztára igyekvő ekhós szekér saját lelkünk szüntelen vágyakozását jelképezi a gyönyörű tájak után...

Reméljük, hogy minden irányú felkészülésünk sem most, sem a jövőben nem fog eredmény nélkül maradni!

Debrecen, 1939 november 26-án.

HORTOBÁGYI MÚZEUM

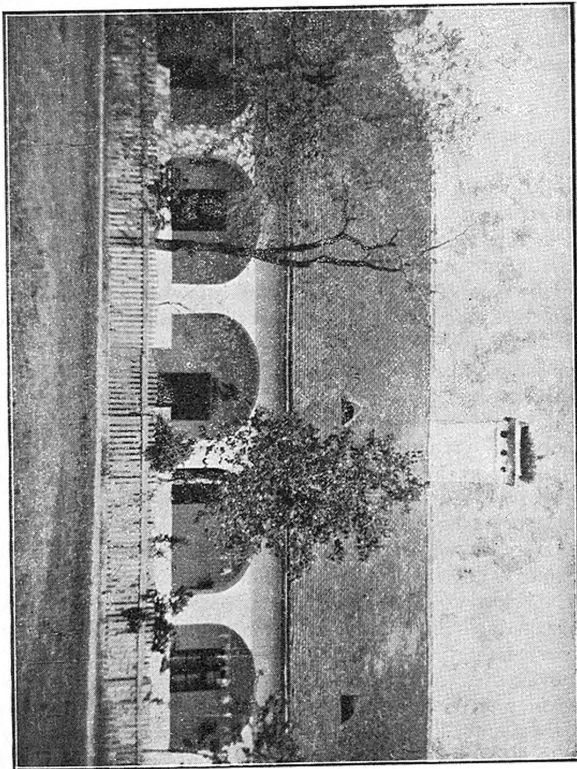
Helyi vonatkozású múzeum a hortobágyi csárda nyugati végének három szobájában. A Déri Múzeum fiókintézménye. Látogatása a csárdabérlőnél jelentendő.

1. A Hortobágyi Múzeum története.

A Hortobágyi Múzeum, mint a Déri Múzeum fiókintézménye, egyúttal az első magyar *pusztai múzeum*. A fiókintézmények keletkezését rendszerint az anyaintézet anyagának túlszaporodása szokta előidézni. A Hortobágyi Múzeumot azonban nem a bőséges gyarapodás hívta életre, legfeljebb csak lehetővé tette. A kis pusztai múzeum alapításának gondolata Ecsedi István múzeumigazgató idejére esik, mikor ő 1929-ben a Déri Múzeum vezetését átvette. A terv megvalósítására kedvező alkalom volt az idegenforgalom országos megszervezése, mely 1933-ban a helyi idegenforgalmi bizottság felállítását eredményezte. Ez a bizottság még 1933 nyarán helyszíni szemle és többszöri tárgyalás után egy javaslatot nyújtott be a város polgármesteréhez a hortobágyi csárda és környékének rendezése ügyében. E javaslatban foglalták először írásba, hogy az idegenforgalom fellendítése érdekében a Déri Múzeum fölös anyagából a csárdai szobák egyikében tanító jellegű kis múzeumot lehetne berendezni. E javaslat alapján a 26.738—1933. I. sz. határozat megbízta Ecsedi igazgatót, hogy foglalkozzék a kérdéssel és tegyen javaslatot. Természetes, hogy az ügy előrehaladásával az igények megnövekedtek. Mikor 1934 tavaszán dr. Veress Géza tanácsnok, szintén a Debreceni Héttel kapcsolatban, a Hortobágyon gazdasági kiállítás és bizonyos ünnepségek rendezése ügyében tett előterjesztést, már nemcsak egy, hanem három szobát vett számításba hortobágyi tárgyú gyűjtemények, okiratok, adománylevelek, záloglevelek, ásatási dolgok stb. állandó kiállítására. A 6316—1934. DH. kpb. sz. március 5-én kelt határozat e megnövekedett tervezethez is hozzájárult és utólag felhívta a múzeum igazgatóját annak részletes kidolgozására.

Az országos idegenforgalmi tanács a város vezetőségével együtt 1934 február 26-án, Ecsedi igazgató március 22-én e sorok írójával kint járt a Hortobágyon és alapos helyszíni szemlét tartott, április 4-én pedig részletesen kidolgozott

1. A hortobágyi csárda épületének nyugati szárnya, melyben a Hortobágyi Múzeum van.

tervezetet nyújtott be a város polgármesteréhez (160—1934. DM. sz.) .Előterjesztéséhez a kijelölt három szobáról vázlatrajzot mellélt és pontosan megjelölte a kiállítandó tárgyak csoportját és azokat az intézményeket, szakembereket, amelyeket, illetve akik az ügy érdekében felkérendőek volnának.

Továbbá megjelölte azt is, hogy micsoda átalakítási munkálatok szükségesek, hogy történik a tárgyak és bútorok szállítása stb. Ez előterjesztésre hozta dr. Vásáry István polgármester a 11,682—1934. DH. kpb. sz. határozatot, mely kimondja a Hortobágyi Múzeum megalapítását a következő részletezéssel:

A 3. számú szobában a múzeum természetrajzi osztálya legyen, mely a Hortobágy talajviszonyait metszetben és térképben, továbbá a növény- és madárvilágát szemléltesse.

A 4. számú szobában egy kisebb aquarium mutassa be a halastó és a folyók kisebb halait és a nagyobbakból kitömött példányok készíttessenek.

Az 5. számú szobában hortobágyi népművészeti tárgyak, a falakon képek és fényképek legyenek.

A határozat utasítja a műszaki ügyosztályt, hogy a hortobágyi csárda 3. sz. szobájában levő szabadkonyhát és füstfogót hordassa ki és boltostassa be és mind ezt, mind a 4. és 5. számú szobát 1934 május 1-ig hozza olyan állapotba, hogy a múzeum ott berendezhető legyen. A 3. számú szoba ajtajára egy vasajtó felszerelését is elrendelte.

Ez alapvető okmány még a következő intézkedéseket tette :

1. Felkérte dr. Arany Sándor egyetemi m. tanárt a Hortobágy talajviszonyáról egy átmetszet és térkép elkészítésére.

2. Felkérte a református főgimnázium igazgatóságát, hogy az intézet természetrajzi szertárában őrzött duplum példányú kitömött madarakból 20—25 darabot a Hortobágyi Múzeum részére engedjen át.

3. Felkérte a Tiszántúli Madárvédő Egyesület ügyvezető alelnökét, dr. Nagy Jenő főgimnáziumi tanárt arra, hogy a múzeum természetrajzi részét szakszerűen állítsa össze.

4. Felkérte a Magyar Tógazdaság Rt. igazgatóságát, hogy a 4. számú szobában egy aquariumot állítson fel, a Halas-tóban nevelt nagyobb halakról pedig egy-egy kitömött példányt engedjen át. Ami a Hortobágyi Múzeum halasaquariumát illeti, részint fedezet hiánya, részint technikai nehézségek miatt (az aquarium állandó kezelése és karbantartása, helyi halpreparátor hiánya stb.) nem teljesítették. Ezek a tényleg fennálló nehézségek az eredeti tervezetet odamódosítot-

ták, hogy a múzeum legjobban kidomborított természetrajzi jellegéből veszített. Ennek helyébe lépett a puszta őstörténetének tágabbkörű bemutatása, amely célra a tervezők eredetileg csak néhány grafikont és fényképnagyítást szántak, mert a Déri Múzeum régészeti osztályában kiállított elsőrendű tárgyakat nem akarták megosztani.

Sem fáradságot, sem munkaidőt nem sajnálva jöttek segítségünkre az első magyar pusztai múzeum megszervezése és életrehívása érdekében dr. berei Soó Rezső egyetemi ny. r. tanár, a Tisza István Tudományegyetem Növénytani Intézete és botanikus kertjének igazgatója; dr. Arany Sándor egyetemi m. tanár, dr. Nagy Jenő főgimnáziumi tanár, a Tiszántúli Madárvédő Egyesület ügyvezető-alelnöke, illetőleg a Tiszántúli református egyházkerület vezetősége, továbbá dr. Bajmóczy Endre főállatorvos, akkori mátai biztos helyettes, a vadásztársadalom néhány lelkes tagja és nem utolsósorban maga a becsületes, megértő és józangdolgozású pusztai pásztorság.

Közben a 4. számú szoba helyett a 6. számú szobát adták át s a szakemberek megkezdték munkájukat. Dr. Soó egyet. professzor tanársegédei és gyakornoka közreműködésével összeállította hat táblára szerelve a Hortobágy növénytakarójának uralkodó és jellemző fajait. Dr. Arany Sándor a Hortobágy talajviszonyáról készített grafikont. Felállították dioráma-szerű kiképzéssel a Hortobágy-pusztá jellemző madárvilágát dr. Nagy Jenő főgimnáziumi tanár terve szerint, miután a Tiszántúli református egyházkerület a város átiratára 123—1934. sz. jkv. sz. alatt a főgimnáziumi gyűjtemény nélkülözhető madarainak átadását engedélyezte. A diorámához háttérül szükséges hatalmas festményt, mely a pusztát madaraival ábrázolja, Nagy Zoltán színházi díszletfestő készítette el. A tárgyi néprajzi gyűjteményt Ecsedi igazgató rendezte be több tárlóban, melyek a régi városi múzeum bútoranyagából maradtak meg. A Hortobágy-pusztára vonatkozó irodalmat és a pusztá őstörténetét e sorok írója szedte össze és dolgozta ki. A régészeti csoportnál a látogatót egy röviden szövegezett, nyomtatott összefoglalás tájékoztatja a pusztá őskori állapotáról s az eddigi ásatások által megvilágított történetéről. Ez a három szoba alkotja egyelőre a Hortobágyi Múzeumot. Jóformán az önzetlen lelkesedés, a pusztá iránti szeretet és megértés hozta össze

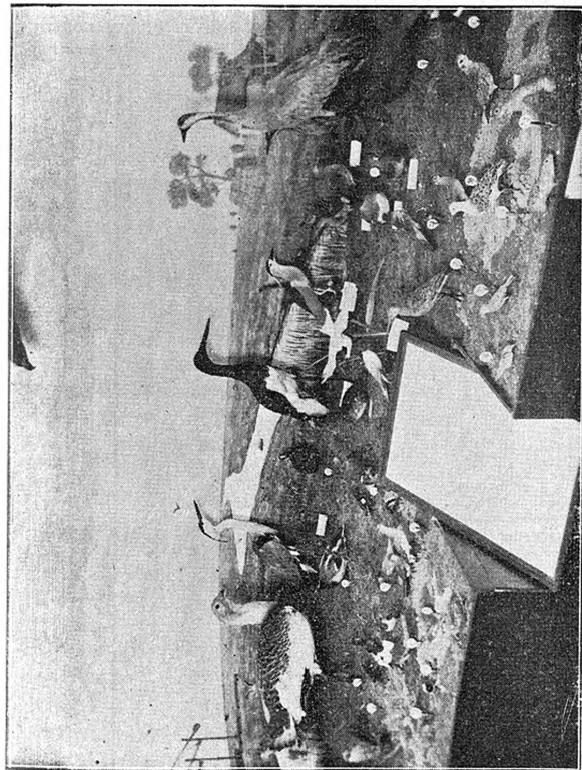
s ezért mint minden ilyen új alkotáson, ezen is meglátszik a kezdet nehézségének nyoma.

A 20,807—1934. Dh. kpb. sz. határozat a Hortobágyi Múzeum felügyeletével a Déri Múzeum igazgatóját bízta meg. Elrendelte, hogy április 1-től október 1-ig minden vasárnap délelőtt 10—1-ig ingyenesen nyitva tartassék; hogy a múzeum kulcsainak egy példányát a mátai biztos őrizze, a felügyeletet és takarítást a két mátai mezőrendőr felváltva végezze. Elrendelte továbbá, hogy az ingyenes nyitvatartásokon kívül kirándulók, turisták, vadászok és más érdeklődők 20 filléres belépődíj ellenében tekinthetik meg a gyűjteményt. A hortobágyi kis múzeum életrevalóságát bizonyítja, hogy már 1934 második felében összesen ezer látogatója volt. Kíváncsi pásztorok már a berendezés idején felkeresték és ha észrevették, hogy valami még hiányzik a gyűjteményből, vagy nem eléggé díszesen van meg, ajándékképpen hozták a tárgyakat. Ugyanúgy vadászok a madárállományt gyarapítják állandóan becses példányokkal. Így el lehet mondani, hogy a Hortobágyi Múzeum egy régen abbamaradt gyűjtést, a múzeum természetrajzi tárának gyarapítását életreketette és nem ok nélkül gondolunk e helyen arra, hogy bárcsak egy eljövendő alföldi természetrajzi múzeum egyik csirája volna a hortobágyi kis múzeum. A nagyközönség szeretetén, lelkesedésén s egy nemes mecénási cselekedeten múlna az egész.

Az a szeretet és megértés, melyben a világhírű hortobágyi pusztát járó hazai és külföldi turisták, vadászok és kirándulók a Hortobágyi Múzeumot már az első évben részesítették, arra indította a Déri Múzeum vezetőségét, hogy annak tökéletesítését, kiegészítését a rendelkezésre álló anyagi viszonyokhoz mérten évenként munkaprogramjába vegye. Terveinek fokozatos megvalósítását elősegítette egyrészt az a körülmény, hogy a város vezetősége maga is a csárda és a Mátá környékének idegenforgalmi szempontból való átszervezésére újabb és újabb határozatokat hozott, melyekben mindenkor gondot fordít az első magyar pusztai múzeum fejlesztésére is. A múzeum vezetősége együttműködés céljából megkereste az Egyetemi Állattani Intézet igazgatóságát. Dr. Sátor József tanársegéd, főleg a hortobágyi csárdának 1935. október 1-től kezdve új bérloje, Németh Nándor szíves fáradozása és figyelme következtében számos új madárral bővült a múzeum

gyűjteménye. Ami a Hortobágyi Múzeum egyéb természetű anyagának kiegészítését illeti, ezen a téren lényeges átalakításokra és átszervezésekre volt szükség. E sorok írója 1935-ben, majd 1936-ban kezdte el a munkálatokat. Így az I. számú szobában a nedves fal miatt elpenészedett hat növénytani táblát a bejárati ajtó köré csoportosította és a színtelen préselt növények helyett ugyanazoknak színes ábráit készítette el, melyek tetszetősebbek és szemléltetőbbek. A növénytani táblák és az azokhoz csatlakozó geológiai grafikon helyébe a falra állványokra helyezett madarakat tett. A madarak szemben levő diorámáját, melynek L-alakú dobogója volt, kibővítette. Benyovszky István neves festőművész egy hatalmas olajfestményt készített, mely vágatató ménest ábrázol. A II. néprajzi szoba és a III. művelődéstörténeti szoba közepére egy-egy dobogót készíttetett, melyekre a Hortobágyon előforduló összes vadlibák és jellegzetes madarak kerültek. Az az elgondolás, hogy mind a három szobában legyen egy-egy madár csoport, azon a tapasztalaton alapszik, hogy a pusztai jórészt nehezen megközelíthető madárvilága a nagyközönséget, de különösen a vadászokat, a legjobban érdekli. A pásztor-népet, annak viselkedését, szokásait mindenki a pusztán szeretné látni és megismerni, de a fauna és a flóra közelebbi megismerése és megszeretése csak a közvetlen szemlélet által, a múzeumban csoportosított egyedeken történhetik. Ez az elgondolás a Főfelügyelőség teljes helyeslésével találkozott. Ugyanez áll a pusztai multjának bemutatására is. A III. szobában látható ős-, népvándorlás- és középkori történeti anyag csak a megfelelő magyarázatok és szemléltető képek által érvényesülhet. Itt tehát e sorok írója nem a tárgyi anyag gyarapítására, hanem inkább települési térképekre, a nevezetesebb leleteket ábrázoló színes festmények kiállítására fektette a fősúlyt. A Hortobágyi Múzeum mai csinosabb formáját az 1936. évi rendes gyűjtések alapján 1937 tavaszán kapta. A II. szobában a nagy helyet foglaló és nehezen kezelhető bundák, szűrők helyére, a szekrényekbe és egy új szekrénybe is kitömött madarak kerültek. A vadlibák igen tanulságos csoportját tartó dobogóra, valamint a III. szoba madárdobogójára is az Idegenforgalmi Hivatal támogatásával üvegbura helyzetetett és mindkét szobában az eddigi szerény értékű képanyag helyére kizárólag művészi olajfestmények, pasztellek és rajzok kerültek. Ezekon felül több új magyarázó felirat,

grafikon stb. díszíti a falakat. Legújabban Pap Károly fiatal entomológus a pusztai jellegzetes bogárfaunáját állította össze tanítójellegű, szemléltető bemutatásban. 1940-ben a kis múzeumban muzeológiai szempontból kifogásolható

2. Részlet a Hortobágyi Múzeum I. szobájából. Dioráma a pusztai jellegzetes madárvilágával.

és az anyag szakszerű kezelését nem biztosító nyílt dioráma helyett zárt szekrényeket fogunk alkalmazni. Eppen e várható közeli átcsoportosítás miatt a következő részben a kiállított anyag ismertetését csak rövidre fogva találja a szíves látogató, mert a Hortobágyi Múzeumból 1941-re új részletes Vezető fog készülni.

2. A kiállított tárgyak ismertetése.

I. SZOBA.

Belépve az I. szobába, jobb- és balfelől találjuk falra akasztva azt a hat táblázatot, melyek a Hortobágy növény-

Vágtató ménes c. olajfestménye a Hortobágyi Múzeum I. szobájában.
3. Benyovszky István:

takarójának uralkodó és jellemző fajait tüntetik fel. I. tábla vízi- és mocsári vegetáció. II—III. tábla: sziki rétek-, IV. tábla: szíkes puszták-, V. tábla: szíkfok- és vakszik- és VI.

tábla: Ohat ártézi szíkes erdejének vegetációja. A vízfestésű növényábrákat ifj. Kovács János festőművész készítette dr. berei Soó Rezső egyet. ny. r. tanár és tanársegédei által összeállított eredeti preparátumok, illetve a megadott illusztrációk alapján. Jobbra a hortobágyi puszták jellemző *madárvilágát* bemutató dioráma, melynek alapvető anyagát, eredetileg 38 db kitömött madarat a Tiszántúli református egyházkerület ajándékozta. A madarakat dr. Nagy Jenő főgimnáziumi tanár, a jeles ornitológus válogatta össze. Az ő felügyelete alatt készült a dioráma háttérül szolgáló festmény is, mely Nagy Zoltán színházi díszletfestő műve. A diorámát a múzeum vezetősége kibővítette, a régebbi töméseket újakkal pótolta, illetve azok számát gyarapította. A kiállított madarakról számok szerint a dioráma elé helyezett táblázat nyújt felvilágosítást magyar, latin, német és angol nyelven. A diorámaival szemben levő falon, polcokra helyezve a pusztán elejtett *ragadozó madarak* láthatók megnevezésekkel, továbbá egy kis üvegszekrényben kenderikék és hősármányok csoportja. Szép példányok a réti sasok (*Haliaeetus albicilla*). Az átjáró ajtónyílás felett Benyovszky István: *Vágtató ménes c.* olajfestménye, melyet a művész — ma a legjobb magyar lófestő — a kis múzeum részére készített.

II. SZOBA.

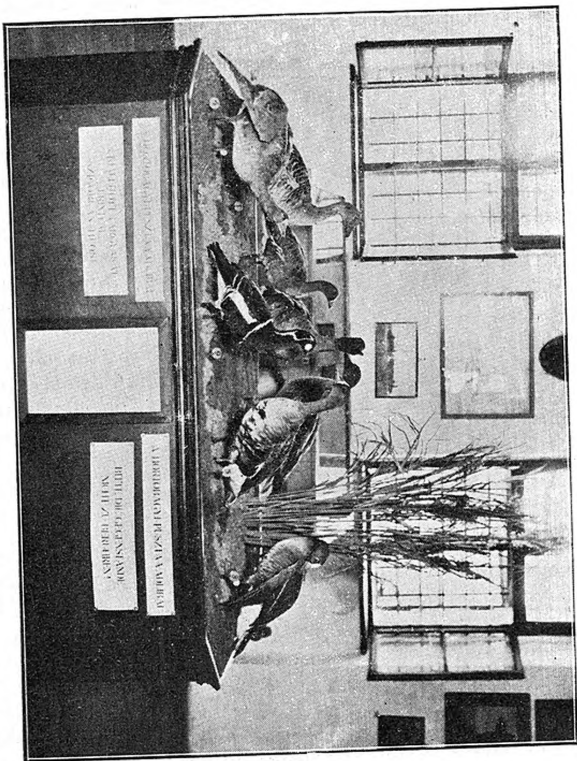
A II. szoba közepén találjuk a hortobágyi *vadliba-fajok* nagy buráját. A libák között egy igen értékes *énekes hattú* (*Cygnus cygnus* ♂), melyet 1938 április 6-án Pinczés Imre lőtt Balmazújváros határában, a Darassai-tanya közelében. Körülötte egy *nyári lúd*, két *vetési lúd*, három *nagy lilik*, két *kis lilik* és két becses *vörösnakú lúd* (*Branta ruficollis*). Ugyane szobában van még egy fiatal *bütykös ásólúd* (*Tadorna tadorna* ♀), melyet a nádudvari Angyalháza-pusztán lőttek 1938 október 20-án. A bura első oldalán, lángra akasztva, magyarázó tábla, melynek alapján mindenki könnyű szerrel megismerheti a vadlibák világhírű átvonuló helyén előforduló legjellegzetesebb vadlibafajokat.

A burától jobbra két nagy üvegszekrényben *ragadozó madarak* vannak kiállítva s igen tanulságos feliratokkal el látva. Így különösen a *vándorsólymok*, a *rárósólymok*

és galambászó héják csoportját érdemes megsejlelni. Kedves látvány a *kék vércse-pár*, egy *gatyás ölyv*, továbbá egy *kékes-* és egy *fakó rétiheja*. A szekrények tetején két *barna kánya*, egy *kabasólyom* és egy *erdei fülesbagoly*, továbbá

4. Részlet a Hortobágyi Múzeum 2. szobájából. A puszta előforduló vadlha-fajok.

Beszédes László „Gulyásbojtár” c. gipszszobra, melyet egy hortobágyi pásztorról mintáztott és Markó Béla „Fiát lovagolni tanító csikós” c. szintén gipszszobra.

A 3. új madárszekrényben alól *szirti sas* és két *fehértarkú ölyv* (*Buteo rufinus rufinus*), melyek igen becses példá-

nyok. Utóbbiak leggyakoribb előforduló helye a Hortobágy. Felül találjuk a *pacsirta*-fajokat, a *szajkót*, *jégmadarat*, mely a Hortobágy-folyón vonuláskor látható, két *fehértarkú szerkőt*, két *kaķukot* (az egyik veresszínű), legfelül a *batlát*, a kis *kócsagot* (Halastó) és egy igen ritka *heringsirályt* (*Larus fuscus*). Utóbbit vitéz Nánássy Lajos lőtte 1934 nov. 18-án, Hajdúböszörmény határában, hova az észak európai tengerpartról vándorolt le. A szekrény tetején a Hortobágy téli vendégei közül a *nagy bukó* és az *örvös bukó* 1—1 ♂ példánya látható. A szekrény oldalán pedig két fényképnagyítás a *nádifarkasról* és a *magyar juhról* (Hortobágyi racka) ad igen tanulságos szöveggel együtt, felvilágosítást. A szekrénytől jobbra a falon *Ohat* vadászati és átnézeti térképe 1886-ból Török Gábor erdőmestertől.

Mielőtt a látogató a *két tárlóban* a pásztorművészeti tárgyakat átnézné, ajánlatos elolvasni a bejárat jobb oldali falsíkjára helyezett feliratot a hortobágyi *pásztoréletéről*. Vele szemben érdekes a 294 m. mélyre fúrt *pentezugi artézi kút* talajszelvénye.

A *tárlóban* bárányjegyet, fokost, juhászkampót, pásztorpipát, dohányzacskót, erszényt, csiholóvasat, keshüvelyt, nád villát, nádkést, farvilláskést, szarutárgyakat, beretvatokat, gyufatartót, kis tükröt és három-négy karikást talál a látogató. Ezek a pásztor emberek legtipikusabb és leggyakoribb készségei, melyenek a Déri Múzeum hortobágyi szobájában nagy számmal vannak. Szabadon állanak: *juhfejő-sajtár* tölgyfából, 1 *csobán* és 1 *fejőszék*.

A két ablak között három arckép: *Móricz Pál*, *Ecsedi István* és *Pályf József* fényképei magyarázó feliratokkal. Móricz Pál gyönyörű, zamatos írásaival, Ecsedi főleg az etnográfus tollával és gyűjtő-tevékenységével, míg Pályf festőecsetjével szereztek hervadhátatlan érdemeket a nagy puszta életének megörökítésében. Felettük az *alföldi fehér racka kős* (*Ovis strepiceros hortobagyiensis*) feje kitéve, Diószeghy János hortobágyi nyájából való (1937). Mindkét füle jelzéssel. Szarva hossza 60 cm., terpesztése 110 cm.

A falsíkon *Pályf József* és *Káplár Miklós* hortobágyi tárgyú festményei. Érdekes baloldalt a tárló felett két színezett fénykép. Az egyik Antal Sándor nyájjuhászt ábrázolja (meghalt 1901). Halántékán lelőg ősi csimbókós hajviselet. A másik egy *kőspásztor*, mellette a felpakolt csacsi. A hajtó-

ürü nyakáról, szügyéről nem vágják le a gyapjút, hogy a harang (kolomp) ne verje ki. Hátsó sódarain pedig azért hagyták meg a gyapjút, hogy „ékes” legyen.

A bejáratától jobbra tanulságos grafikonok, a középső a magyarországi madarak vándorútjait szemlélteti. Schenk Jakabnak, a Madártani Intézet főigazgatójának összeállítására. Mellette jobbra a Hortobágy-puszták térképe Zoltai Lajostól, balra dr. Nagy Jenő színes ábrákkal ellátott vadlibahatározója.

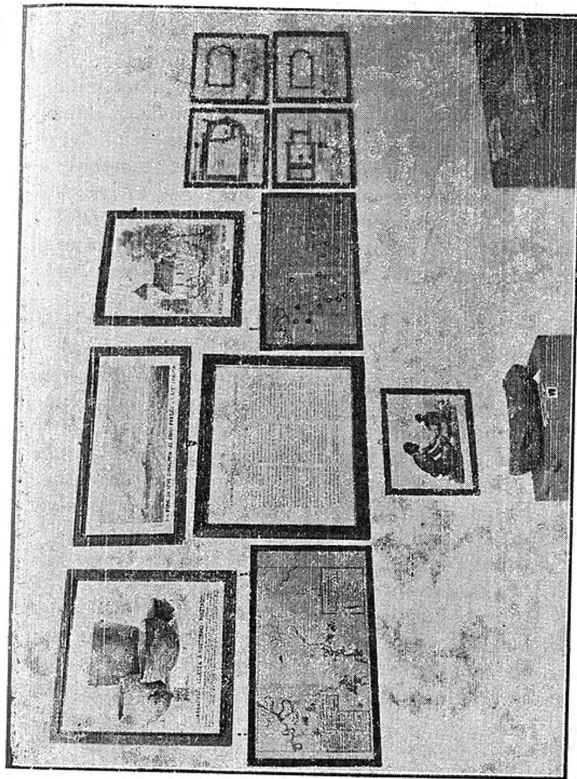
III. SZOBA.

A III. szoba közepén hatalmas üvegbura alatt pompás látvány egy dörgő *túzokkakas*. Geréby György gazdasági felügyelő 1938 április 2-án lőtte a hortobágyi Szent Margita-pusztán s a múzeumnak ajándékozta. Mellette egy büszke tartású *daru*, dísztoollaival. A Hortobágy keleti szélén lőtték, 1937 március 31-én. Ugyanitt a bíbicsek csoportja, cankók, lilék, szélkiáltók fajtái, goda, székicsér, egy igen becses ugartyúk, gulipán stb. Minden madár külön felírással.

Két tárlóban fényképek, okmányok, kéziratok, tudományos és szépirodalmi művek, melyek valamennyien a Hortobágy-pusztával foglalkoznak. A falon id. Kovács János „A hortobágyi csárda törzsvendégei” és „Pásztortűz” c. festménye, Garay Ákos négy rajza és Benyovszky István két pasztell pasztorfeje. (Tóth Laci, Varga Károly.) Ezeket felül fényképek Darányi Ignác, József főherceg hortobágyi látogatásáról, Dely Máttyás híres állatorvos fényképe és Fülöp számadó, Jókai egykori barátjának arcképe, mely Horváth Jenő ceruzarajza. Érdekes Kerekes András rajza 1870-ből, mely a csengő- és harangvásárt ábrázolja. Dely Máttyásnak dedikálva. Végül F. Bigaud francia festő olajképét említjük, mely I. Ferenc József hortobágyi utazását ábrázolja. Igen becses fénykép a hortobágyi intézőbizottság 50 éves jubileuma alkalmából 1922-ben készült felvétel Zöld József tanácsnokról, a gazdákról és az öreg pásztorokról.

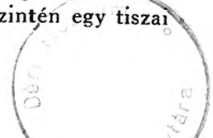
Az ablakokkal szemközti falsík a puszták őstörténetének, a római és népvándorláskornak, továbbá a puszták középkori településének van szentelve. Középen egy feliratos tábla rövid, világos áttekintést nyújt ezekről a korszakokról és egy ő- és középkori települési térképpel szemlélteti a puszták

letűnt világának egykori állapotát. Fontosabb hortobágyi ősrégészeti leletekről, melyek a Déri Múzeumban vannak kiállítva, továbbá halmos tájakról, sírokról, sírmezőkről, a Hortobágyon feltárt középkori templomok alaprajzairól

5. Részlet a Hortobágyi Múzeum 3. szobájából. Települési térképek, templom-alaprajzok és a leletekről készült festmények.

vízfestmények és grafikonok számolnak be. Az egyik akvarell a görbeháti középkori templom rekonstrukciója. A falba sülyesztett szekrényben, csupán ízelítőül, néhány őskori római- és népvándorláskori lelet kiállítva megnevezésekkel. A máti kis rézcsákány becses darab. Úgyszintén egy tisztai

mammut alsó álkapocs, egy őrlőkö és jobbra hortobágyi lelőhelyekről származó középkori téglák teszik e beszámolót változatossá.

A bejárattól balra dr. Arany Sándor csztályzatos talajfelvételi térképe a hortobágyi sziklegelőkről.

A Déri Múzeum igazgatósága e helyen is felkéri a kis pusztai múzeum látogatóit, főleg a vadászokat, természet-szerető turistákat, a természettudományok művelőit, hogy a kezdet-kezdetén álló, de igen életrevaló múzeumot minden vonatkozásban támogassák. Egy-egy ritka madársákmány ajándékozásával, leletek beszolgáltatásával és lelőhelyekre való figyelmeztetéssel igen nagy szolgálatot tehetnek az intézetnek. Hasonlóképpen nagy örömmel fogad az igazgatóság minden művelődéstörténeti adatot és tárgyi emléket, mely a puszta életére vonatkozik. Közös lelkes munka és az ügy iránti szeretet tehet csak naggyá minden ilyen intézményt.

Ezen a helyen is hálánk és köszönetünk kifejezése mellett soroljuk fel ajándékozóinkat. Külföldiek: Lord C. H. Cave, Lord R. French, Prinz Schönburg—Waldenburg, Prinz Heinrich I. von Reuss, Direktor Paul Reiner (Berlin). — Honiak: Beretzk Péter (Szeged), Buray Zoltán, Csanak József, Czázik József (Vásárosnamény), Fischer Mihály, aki a legtöbbet tett eddig a kis múzeum érdekében, Földessy István (Sárrétudvari), aki egy fehér foglyot, Gaál Viktor, aki egy fehér fecskét ajándékozott; Geréby György, Hartstein István, Horváth Arvéd, Kiss Imre, Kiss Gábor dr., Lyka István (Budapest), Nagy Jenő dr., vitéz Nánássy Lajos, Németh Nándor, a csárda bérlője, Pincés Imre (Balmazújváros), Dr. Poroszlai László, Dr. Rásó Istvánné, kiséreidei Rhédey Zoltán, Szabó Gyula, Vargha Endre. Hankó Béla egyet. tanár dolgozatainak egész sorát ajándékozta.

Irodalom: Sőregi: A Hortobágyi Múzeum megszervezése és berendezése. Déri Múz. Évkönyv, 1934. 16—21. l. U. a.: A Hortobágyi Múzeum átszervezése. Déri Múz. Évkönyv, 1935. 8—13. l. U. a.: Az első magyar pusztai múzeum a Hortobágyon. Debrecen c. napilap, 1936 április 2. és 19. számaiban. A Hortobágyról szóló szakirodalom a Vezető a Déri Múzeumban c. könyv 126—127. oldalain felsorolva.

A hortobágyi múzeum madárgyűjteménye 1939 végén.

*Die Vogelsammlung des Hortobágyer Museums am Ende
des Jahres 1939.*

Birds of the Hortobágy Museum.

1. **Rövidujjú pacsirta.** *Calandrella cinerea brachydactyla* Leisl. Kurzzehige Lerche. Short-toed Lark.
2. **Búbos pacsirta.** *Galerida cristata cristata* L. Haubenlerche. Crested Lark.
3. **Mezei pacsirta.** *Alauda arvensis arvensis* L. Feldlerche. Sky-Lark.
4. **Barázdabillegető.** *Motacilla alba alba* L. Weisse Bachstelze. Pied Wagtail.
5. **Sárgabillegető.** *Motacilla flava flava* L. Schafstelze. Blue-headed Wagtail.
6. **Hósármány.** *Plectrophenax nivalis nivalis* L. Schneeammer. Snow-Bunting.
7. **Kenderike.** *Carduelis cannabina cannabina* L. Hänfling. Linnet.
8. **Seregély.** *Sturnus vulgaris vulgaris* L. Star. Starling.
9. **Pásztormadár.** *Pastor roseus* L. Rosenstar. Rose-coloured Starling.
10. **Aranymálkó.** *Oriolus oriolus oriolus* L. Pirol. Golden-Oriole.
11. **Holló.** *Corvus corax corax* L. Kolkrabe. Raven.
12. **Dolmányos varjú.** *Corvus corone cornix* L. Nebelkrähe. Hooded-Crow.
13. **Vetési varjú.** *Corvus frugilegus frugilegus* L. Saatkrähe. Rook.
14. **Szajkó.** *Garrulus glandarius glandarius* L. Eichelhäher. Yaw.

15. **Kis örgébics.** *Lanius minor* Gm. Schwarzstirnwürger.
Lesser Grey Shrike.
16. **Csonttollú madár.** *Bombycilla garrulus garrulus* L.
Seidenschwanz. Waxwing.
17. **Hantmadár.** *Oenanthe oenanthe oenanthe* L. Steinschmätzer. Wheatear.
18. **Füsti fecske** (albino) *Hirundo rustica rustica* L. Rauchscharbe. Swallow.
19. **Macskabagoly.** *Strix aluco aluco* L. Waldkauz.
Tawny Owl.
20. **Hosszúfarkú bagoly.** *Strix uralensis uralensis* Pall.
Uralkauz. Ural Owl.
21. **Erdei fülesbagoly.** *Asio otus otus* L. Waldohreule.
Long-Eared Owl.
22. **Réti fülesbagoly.** *Asio flammeus flammeus* Pont.
Sumpfohreule. Short-Eared Owl.
23. **Jégmadár.** *Alcedo atthis ispida* L. Eisvogel. Kingfisher.
24. **Kakuk.** *Cuculus canorus canorus* L. Kuckuck. Cuckoo.
25. **Ezüstsirály.** *Larus argentatus cachinnans* Pall. Silbermöve. Yellow-legged Herring-Gull.
26. **Heringsirály.** *Larus fuscus fuscus* L. Heringsmöve.
Lesser Black-Backed Gull.
27. **Dankasirály.** *Larus ridibundus ridibundus* L. Lachmöve. Black-Headed Gull.
28. **Kis sirály.** *Larus minutus* Pall. Zwergmöve. Little Gull.
29. **Küszvágó csér.** *Sterna hirundo hirundo* L. Flussseeschwalbe. Common Tern.
30. **Kormos szerkő.** *Chlidonias nigra nigra* L. Trauerseeschwalbe. Black Tern.
31. **Fehérszárnyú szerkő.** *Chlidonias leucoptera* Temm.
Weißflügelige Seeschwalbe. White-Winged Black Tern.
32. **Ugartyúk.** *Burhinus oedicnemus oedicnemus* L. Triel.
Stone-curlew.
33. **Székicsér.** *Glareola pratincola pratincola* L. Brachscharbe. Pratincole.
34. **Aranylile.** *Charadrius apricarius apricarius* L. Goldregenpfeifer. Golden Plover.
35. **Ujjas lile.** *Squatarola squatarola* L. Kiebitzregenpfeifer. Grey Plover.

36. **Széki lile.** *Charadrius alexandrinus alexandrinus* L.
Seeregenpfeifer. Kentish Plover.
37. **Bíbic.** *Vanellus vanellus* L. Kiebitz. Lapwing.
38. **Gulipán.** *Recurvirostra avosetta avosetta* L. Säbelschnabel. Avocet.
39. **Havasi partfutó.** *Calidris alpina alpina* L. Alpenstrandläufer. Dunlin.
40. **Sárjáró.** *Limicola falcinellus falcinellus* Pont. Sumpfläufer. Broad-Billed Sandpiper.
41. **Füstös cankó.** *Tringa erythropus* Pall. Dunkler Wasserläufer. Spotted Redshank.
42. **Szürke cankó.** *Tringa nebularia* Gunn. Heller Wasserläufer. Greenshank.
43. **Erdei cankó.** *Tringa ochropus* L. Waldwasserläufer. Green Sandpiper.
44. **Borzas cankó.** *Philomachus pugnax* L. Kampfläufer. Ruff.
45. **Billegető cankó.** *Tringa hypoleucos* L. Flussuferläufer. Common Sandpiper.
46. **Erdei szalonka.** *Scolopax rusticola rusticola* L. Waldschnepe. Woodcock.
47. **Közép sárszalonka.** *Capella gallinago gallinago* L. Bekassine. Common Snipe.
48. **Nagy póling.** *Numenius arquatus arquatus* L. Grosser Brachvogel. Common Curlew.
49. **Kis póling.** *Numenius phaeopus phaeopus* L. Regenbrachvogel. Whimbrel.
50. **Kis goda.** *Limosa lapponica lapponica* L. Pfhulschnepe. Bar-tailed Godwit.
51. **Nagy goda.** *Limosa limosa limosa* L. Uferschnepe. Black-tailed Godwit.
52. **Túzok.** *Otis tarda tarda* L. Grosstrappe. Great Bustard.
53. **Daru.** *Grus grus grus* L. Kranich. Common Crane.
54. **Haris.** *Crex crex* L. Wachtelkönig. Land Rail.
55. **Vízityúk.** *Gallinula chloropus chloropus* L. Grünfüßiges Teichhuhn. Moor-Hen.
56. **Szárca.** *Fulica atra atra* L. Blässhuhn. Coot.
57. **Fogoly (albino).** *Perdix perdix perdix* L. Rebhuhn. Hungarian or common partridge.
58. **Vándorsólyom.** *Falco peregrinus peregrinus* Tunst. Wanderfalke. Peregrine Falcon.

59. **Kabasólyom.** *Falco subbuteo subbuteo* L. Baumfalke.
Hobby.
60. **Rárósólyom.** *Falco cherrug cherrug* Gray. Würgfalke.
Saker Falcon.
61. **Vörös vércse.** *Falco tinnunculus tinnunculus* L. Turmfalke. Kestrel.
62. **Kék vércse.** *Falco vespertinus vespertinus* L. Rotfussfalke.
Red footed Falcon.
63. **Karvaly.** *Accipiter nisus nisus* L. Sperber. Sparrow-Hawk.
64. **Héja.** *Accipiter gentilis gentilis* L. Hühnerhabicht.
Goshawk.
65. **Kékes rétihéja.** *Circus cyaneus cyaneus* L. Kornweihe.
Hen-Harrier.
66. **Fakó rétihéja.** *Circus macrourus* Gmel. Steppenweihe.
Pale Harrier.
67. **Hamvas rétihéja.** *Circus pygargus* L. Weisenweihe.
Montagu's Harrier.
68. **Barna rétihéja.** *Circus aeruginosus aeruginosus* L.
Rohrweihe. Marsh Harrier.
69. **Gatyás ölyv.** *Buteo lagopus lagopus* Brunn. Rauchfussbussard. Rough-Legged Buzzard.
70. **Egerészölyv.** *Buteo buteo buteo* L. Mäusebussard.
Com. Buzzard.
71. **Fehérfarkú ölyv.** *Buteo rufinus rufinus* Cretzschm.
Adlerbussard. Long-legged Buzzard.
72. **Darázsölyv.** *Pernis apivorus apivorus* L. Wespenbussard.
Honey-Buzzard.
73. **Vörös kánya.** *Milvus milvus milvus* L. Roter Milan.
Kite.
74. **Barna kánya.** *Milvus migrans migrans* Bodd. Brauner Milan. Black Kite.
75. **Réti sas.** *Haliaeetus albicilla* L. Seeadler. Sea Eagle or White-Tailed Eagle.
76. **Kígyászölyv.** *Circaetus gallicus gallicus* Gmel. Schlangenadler. Snake-Eagle.
77. **Szirti sas.** *Aquila chrysaetos chrysaetos* L. Steinadler.
Golden Eagle
78. **Parlagi sas.** *Aquila heliaca heliaca* Savign. Kaiseradler.
Imperial Eagle.
79. **Kis bukó.** *Mergus albellus* L. Zwergsäger. Smew.

80. **Nagy bukó.** *Mergus merganser merganser* L. Gänsesäger.
Goosander.
81. **Örvös bukó.** *Mergus serrator* L. Mittlerer Säger.
Red-Breasted Merganser.
82. **Barátréce.** *Nyroca ferina ferina* L. Tafelente. Common Porcherd.
83. **Cigányréce.** *Nyroca nyroca nyroca* L. Moorente.
White-eyed Duck.
84. **Hegyi réce.** *Nyroca marila marila* L. Bergente. Scaup-Duck.
85. **Kontyos réce.** *Nyroca fuligula* L. Reiherente. Tufted Duck.
86. **Kerceréce.** *Bucephala clangula clangula* L. Schellente.
Goldeneye.
87. **Tökös réce.** *Anas platyrhyncha platyrhyncha* L.
Stockente. Mallard.
88. **Fütyülő réce.** *Anas penelope* L. Pfeifente. Wigeon.
89. **Böjti réce.** *Anas querquedula* L. Knackente. Garganey.
90. **Csörgő réce.** *Anas crecca crecca* L. Krickente. Teal.
91. **Nyílfarkú réce.** *Anas acuta acuta* L. Spiessente.
Pintail.
92. **Kanals réce.** *Spatula clypeata* L. Löffelente. Shoveler.
93. **Bütykös ásólúd.** *Tadorna tadorna* L. Brandgans.
Sheld-Duck.
94. **Nyári lúd.** *Anser anser* L. Graugans. Grey Lag-Goose.
95. **Vetési lúd.** *Anser fabalis fabalis* Lath. Saatgans. Bean-Goose.
96. **Nagy lilik.** *Anser albifrons albifrons* Scop. White-fronted Goose.
97. **Kis lilik.** *Anser erythropus* L. Zwerggans. Lesser White-fronted Goose.
98. **Vörösnyakú lúd.** *Branta ruficollis* Pall. Rothalsgans.
Red-Breasted Goose.
99. **Énekes hatyú.** *Cygnus cygnus* L. Singschwan.
Whooper Swan.
100. **Batla.** *Plegadis falcinellus falcinellus* L. Brauner Sichler.
Glossy Ibis.
101. **Fekete gólya.** *Ciconia nigra* L. Schwarzer Storch.
Black Stork.
102. **Szürke gém.** *Ardea cinerea cinerea* L. Fischreiher.
Common Heron.

103. **Kis kócsag.** *Egretta garzetta garzetta* L. Seidenreiher.
Little Egret.
104. **Pocgém.** *Ixobrychus minutus minutus* L. Zwergrohrdommel.
Little Bittern.
105. **Bölömbika.** *Botaurus stellaris stellaris* L. Rohrdommel.
Bittern.
106. **Bakcsó.** *Nycticorax nycticorax nycticorax* L. Nachtreiher.
Night-Heron.
107. **Nagy kárókatona.** *Phalacrocorax carbo sinensis* Shaw & Nodd. Kormoranscharbe.
Cormorant.
108. **Sarki búvár.** *Colymbus arcticus arcticus* L. Polartaucher.
Black-Throated Diver.
109. **Búbos vöcsök.** *Podiceps cristatus cristatus* L. Haubensteissfuss.
Great-crested Grebe.

Ez a jegyzék Schenk Jakab: A Történelmi Magyarország Madarainak Névjegyzéke alapján készült, mely az Aquila legújabb kötetében (XLII—XLV.) 1939-ben jelent meg. A 750 oldalas madártani folyóirat megrendelhető a m. kir. Madártani Intézetnél (Budapest, 11., Herman Ottó-u. 15. sz.).

DEUTSCHER AUSZUG

Das Hortobagyer Museum ist eine Filiale des Déri Museums der königl. Freistadt Debrecen. Der ehemalige Museumsdirektor Dr. Stefan Ecsedi hat dasselbe im Jahre 1934 mit Unterstützung der Stadt Debrecen, des reformierten Obergymnasiums (Dr. E. Nagy, Ornitholog) und des Botanischen Institutes der Universität (Dr. R. Soó) organisiert und eingerichtet. Jetziger Leiter des Museums Dr. J. Sőregi, Direktor des Déri Museums, welcher das Material, besonders die Vogelsammlung neuerlich umarbeitete und vergrösserte. (Briefadresse: Debrecen, Déri Museum. Tel. 11-98.)

Der Besucher des Museums kann hier sowohl einige Funde von Ur- und Völkerwanderungszeit, als auch ethnographische, kulturhistorische und grösstenteils naturwissenschaftliche Gegenstände betrachten.

Die Hortobagyer Puszta war, als Überschwemmungsgebiet der Theiss, seit der Neolithzeit (Jüngere Steinzeit) stets besiedelt. (Siehe Besiedlungskarte!) Im Mittelalter standen im Gebiete der jetzigen Puszta mehrere Dörfer, welche teils durch die türkisch-tatarischen Feldzüge, teils durch die Pest und Versumpfung der Gegend vernichtet wurden. Deswegen nennt man solche Gebiete = Puszta (vernichten = elpusztítani). Siehe die andere Besiedlungskarte und die Grundrisse der ausgegrabenen Kirchenfundamente.

Die ethnographischen Gegenstände, welche im 2-ten Zimmer untergebracht sind, enthalten Handarbeiten und Geräte der Hortobagyer Hirten. Die Tracht und das Leben derselben (Rosshirt = csikós, Rinderhirt = gulyás, Schäfer = juhász und Schweinehirt = kanász), ebenso die verschiedenen Herden (Gestüte = ménes, Rinderherde = gulya, Schafherde = juhnyáj und Schweineherde = disznónyáj) können die Besucher am besten auf der Puszta selbst, Trachten und Geräte auch im berühmten Hortobagyer Zimmer des städtischen Déri Museums studieren.

Den grössten Teil des Museums bildet die Sammlung der Vogelwelt der Puszta. Alle Exemplare stammen von der Puszta und Umgebung und sind auch mit deutschen und englischen Benennungen versehen.

Das Verzeichnis der in den drei Zimmern ausgestellten Vögel ist auf Seite 19 dieses Heftes.

Folgende Ausländer haben mit Spenden ihrer Vogelbeuten das kleine Museum bereichert: Lord C. H. Cave, Lord R. French, Prinz Schönburg-Waldenburg, Prinz Heinrich I. von Reuss, Direktor Paul Reiner (Berlin).

A Hortobágyi Múzeum kiadványában megjelent füzetek:

1. **Vezető a Hortobágyi Múzeumban.** A múzeum története. 5 képpel. Írta: Sőregi János dr., múzeumigazgató. Városi nyomda, Debrecen, 1939. 8°. 26 l.
2. **Ősi magyar kutyák.** 5 képpel. Írta: Hankó Béla dr., egyetemi ny. r. tanár. Városi nyomda, Debrecen, 1940.
3. **A hortobágyi sziki pacsirta.** 2 képpel. Írta: Nagy Jenő dr., főgimnáziumi tanár. Városi nyomda, Debrecen, 1940.

További füzetek előkészületben! Egy füzet ára 40 fillér.

**Madarak, emlős-
állatok művészi**

preparálását,

agancsok, trofeafejek kikészítését és felszerelését felelősség mellett vállalja

Bán Tivadar

p r e p a r á t o r

DEBRECEN,

Ferenc József-út 62

Ára 40 fillér